Valvontaosasto
OHJAS
Oikeudelliset asiat
Valvontapäällikkö Esko Hirvonen

25.04.2017

Eduskunnan lakivaliokunta

Viite HE 29/2017 vp.

Tullin lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunta on pyytänyt Tullilta lausuntoa yllä mainitusta hallituksen esityksestä. Tulli lausuu esityksestä seuraavaa:

Direktiivin vaikutuksesta yleisesti

Kansallisesti täytäntöön pantava direktiivi sisältää säännökset todisteiden hankkimiseen rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Direktiivin täytäntöönpano ei esityksen mukaan merkittävästi laajentaisi EU:n jäsenvaltioiden välisen oikeusavun alaa, mutta yhteistyö muuttuisi sen myötä merkittävästi niin periaatteen kuin käytännönkin tasolla. Samalla kun uusi direktiivin ja sen täytäntöönpano Suomessa tulee merkitsemään rikosoikeudellisen yhteistyön tiivistymistä, sillä olisi merkittävä vaikutus nykyiseen oikeusapumenettelyyn Suomen ja muiden unionin jäsenmaiden välillä.

Esityksen mukaan direktiivi korvaa päällekkäiset oikeusapuinstrumentit, jolloin sovellettavina todisteiden hankkimiseksi tehtävässä oikeusapuyhteistyössä olisivat pääsääntöisesti vain direktiivi ja sen täytäntöönpanosäädäntö, mikä yksinkertaistaa rikosoikeudellista yhteistyötä ja instrumenttien hallintaa.

Esitys sisältää rikosasioita koskevasta eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä annetun direktiivin kansallista täytäntöönpanoa koskevat lainsäädäntäehdotukset. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rikosasioita koskevaa eurooppalaisesta tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan direktiivistä johtuvia muutoksia kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettuun lakiin, lakiin omaisuuden ja todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa, pakkokeinolakiin sekä lakiin vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa. Todisteiden luovuttamismääräystä koskevan puitepäätöksen täytäntöönpanosta annettu laki ehdotetaan kumottavaksi.

Esityksen vaikutuksesta Tullin työhön

Tullilla on ollut mahdollisuus osallistua direktiivin kansallista täytäntöönpanoa valmistelleen työryhmän työhön ja näin Tullin kannat ovat hyvin esityksessä otettu huomioon. Esityksellä on merkittävä periaatteellinen merkitys Tullin kansainväliseen rikosoikeudelliseen yhteistyöhön ja niin ikään se tulee vaikuttamaan Tullin ja muiden unionin jäsenmaiden väliseen rikosoikeudelliseen yhteistyöhön myös käytännössä.

Direktiivin tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa jäsenmaiden välistä rikosoikeudellista yhteistyötä helpottamalla todisteiden hankkimista toisesta jäsenmaasta, mikä ei tule sananmukaisesti kuitenkaan Suomessa toteutumaan, koska Suomessa direktiivin täytäntöönpanon myötä nykyiseen oikeusapumenettelyyn tulee uusi vaihe: tutkinnanjohtajan päätöksen validointi syyttäjällä. Nyt voimassa olevan lain mukaan tutkinnanjohtaja voi lähettää oikeusapupyynnön suoraan ilman syyttäjävaihetta toisen maan viranomaisille toteutettavaksi, mikä ei direktiivin mukaan ole enää mahdollista.

Toiseksi direktiivin täytäntöönpanon myötä oikeusapumenettely jakautuu kansallisella tasolla kahteen järjestelmään: direktiivin mukaiseen validointimenettelyyn syyttäjällä, kun päätös toimitetaan toiseen unionin jäsenmaahan, ja toisaalta nykyiseen järjestelmään, jonka mukaan tutkinnanjohtaja lähettää oikeusapupyynnön, kun se lähetetään nk. kolmanteen maahan käsiteltäväksi.

Esitutkintaviranomaisten ja syyttäjien välinen yhteistyö

Uusi järjestelmä tulee jonkin verran hidastamaan kansainvälistä esitutkintayhteistyötä, mutta siitä aiheutuvat ongelmat pitää korjata entistä tiiviimmällä syyttäjien ja tutkintaviranomaisen välisellä yhteistyöllä. Toki jo nyt tämä yhteistyö toimii Suomessa laadukkaasti, mutta uudessa järjestelmässä kansainvälinen yhteistyö EU – maiden kesken luo sille uudenlaisen haasteen, sillä jo jutun alkuvaiheessa tutkinnanjohtajan ja syyttäjän täytyy sopia kansainvälisestä todisteiden hankinnasta.

Uusi tilanne tulee edellyttämään syyttäjälaitokselta vastaavaa päivystysjärjestelmää kuin nyt on käytössä esitutkintaviranomaisille, sillä tutkintamääräyksiä on voitava antaa 24/7 aikana.

Edellä todetun perusteella on tärkeää, että uusi tutkintamääräysmenettely jalkautetaan esitutkinnan ja syyttäjien väliseen yhteistyöhön yhteisen koulutuksen kautta, mistä on jo sovittu.

Tutkintamääräyksen suhde yhteisiin tutkintaryhmiin

Suomi on ollut yhteisten tutkintaryhmien aktiivinen soveltaja aina siitä asti kuin niistä säädettiin niin EU-lainsäädännössä kuin kansallisessakin laissa. Pääsääntöisesti yhteisissä tutkintaryhmissä tehtävää todisteiden hankintaa ja vaihtoa ei tulla muuttamaan tutkintamääräyksellä. Tutkintamääräystä tultaisiin näissä tilanteissa käyttämään ainoastaan silloin, kun tutkintaryhmässä toimiva jäsenmaa tarvitsee todistusaineistoa ryhmän ulkopuolisesta jäsenmaasta. Näissä tilanteissa, samoin kuin esimerkiksi menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon turvaamisasioissa joudutaan tulevaisuudessa käyttämään tutkintamääräyksen rinnalla jotain toista instrumenttia.

Direktiivin suhde nykyisiin oikeusapuinstrumentteihin

Ennen esitutkinnan aloittamista rikosasioihin liittyvässä tietojenvaihdossa käytetään eri instrumentteja kuten kahdenvälisiä rikostorjuntasopimuksia tai, kuten tulliviranomaisten välillä, yhteistä Napoli II konventiota. Näiden osalta Napoli II sopimusta ei tulla kumoamaan tutkintamääräysdirektiivin voimaan tullessa, vaan se

jää edelleen sovellettavaksi tietojenvaihtoon ja muuhunkin rikosoikeudelliseen yhteistyöhön. Napoli II sopimuksen mukaan oikeusviranomaiset eivät ole olleetkaan sidottuja sen käyttämiseen, vaan ovat halutessaan voineet käyttää muita relevantteja oikeusinstrumentteja kuten myös hallituksen esityksessä on todettu.

Direktiivin 34 artiklan (*suhde muihin oikeudellisiin välineisiin, sopimuksiin ja järjestelyihin*) 4 kohdan perusteluissa todetaan, että EU:n jäsenvaltioiden tulee viimeistään direktiivin täytäntöönpanoajan päättyessä ilmoittaa komissiolle ne voimassa olevat sopimukset, joiden soveltamista halutaan edelleen jatkaa. Tullin osalta kyseeseen tulevat Tullin tekemät kahdenväliset tulliyhteistyösopimukset. Näiden mainittujen sopimusten ja järjestelyjen osalta sen selvittäminen, jatketaanko osapuolten välillä niiden soveltamista artiklan 3 kohdan mukaisesti, on kesken. Artiklan 4 kohdan mukaisen ilmoituksen tekemisen voidaan katsoa edellyttävän, että sopimuspuolten välillä on yhteisymmärrys sopimusmääräysten soveltamisen jatkamisesta.

Tämän vuoksi Tulli pitää kannatettavana esityksessä olevaa ehdotusta, jonka mukaan direktiivin täytäntöönpanolain 1 §:n 2 momenttiin otettaisiin säännös valtioneuvoston yleisistunnon mahdollisuudesta päättää direktiivin täytäntöönpanolain voimaan tullessa 34 artiklan 3 kohdassa tarkoitetun voimassa olevan kansainvälisen sopimuksen tai järjestelyn soveltamisen jatkamisesta. Päätöksen tekemisen edellytyksenä olisi, että voimassa olevan sopimuksen tai järjestelyn voidaan katsoa olevan 34 artiklan 3 kohdassa määriteltyjen edellytysten mukainen ja että sopimuksen toinen osapuoli katsoisi myös sopimuksen soveltamisen jatkamisen tarpeelliseksi.

Direktiivin käyttöön liittyvistä kustannuksista

Tulli on täytäntöönpanolakia valmistelleessa työryhmässä todennut, ettei uudistuksella olisi Tullille merkittäviä kustannusvaikutuksia –tosin tässä vaiheessa on vaikea tietää, kuinka suuri kustannus uuden validointimenettelyn käyttöönotto on käytännössä. Joka tapauksessa suurin osa uuden järjestelmän kustannusvaikutuksista kohdistunee syyttäjälaitokselle.

Edellä mainituilla huomioilla Tulli kannattaa hallituksen esitystä.

Liitteet

Jakelu

Tiedoksi